

RAZSVETLJENSTVO NA SLOVENSKEM

- ❖ za začetek velja l. 1768, ko izide prva razsvetljenska slovnica → Pohlin: Kraynska gramatika
- ❖ razsvetljenske ideje sta širila M. Terezija in Jožef II.
- ❖ za konec velja l. 1830, ko Prešeren napiše prvo romantično pesem in začne izhajati prvi rom. zbornik
- ❖ razsvetljenje na Slovenskem je pomembno za:
 - oblikovanje Slovencev v narod
 - začetek izobraževanja
 - dobimo knjigo s posvetno vsebino
 - tudi druga besedila (strokovna literatura, slovnice, slovarji, popis ljudskega slovstva)
- ❖ pesništvo: 1779-1781 je izhajal prvi slovenski pesniški zbornik Pisanice (= Od lepeh umetnost); izide prva slovenska pesniška zbirka (Vodnik: Pesmi za pokušino → l. 1806); Vodnik velja za prvega slovenskega pesnika, čeprav je Knobl izdal Štiri pare kratkočasnih pesmi že l. 1801 (ena od teh pesmi je Pesem o prdču)
- ❖ proza: le kake poučne povesti
- ❖ dramatika: Linhart → Županova Micka; Ta veseli dan ali Matiček se ženi
- ❖ jezik: l. 1811 izide prvi slovenski učbenik (Vodnik: Pismenost ali gramatika za perve šole → prvič definiran tonem); prva znanstvena slovnica (Kopitar); Kopitar je komentiral Brižinske spomenike;

VALENTIN VODNIK

- rodil se je l. 1758 v Šiški
- sodeloval v Pisanicah
- študiral teologijo in postal duhovnik
- opustil duhovništvo in postal kaplan v Koprivniku
- spoznal Zoisa, ki ga je nagovoril k ponovnemu pesništvu in postal njegov mentor ter mecen
- bil profesor v lj. gim.
- l. 1795 je začel s časnikarstvom (95-97 → Velika pratika; 97 → Lublanske novice)
- l. 1806 izide prva slovenska pesniška zbirka → Pesmi za pokušino
- l. 1811 izide učbenik → Pismenost in gramatika za perve šole
- pisal razsvetljenske pesmi (npr. Ilirija oživljena → slavi Napoleona)
- basni (npr. Nemški inu krajnski kojn)

- l. 1795 v Pratici prvič izide Pesma na moje rojake/Dramilo
- prevedel Kuharske bukve

ANTON TOMAŽ LINHART

- rodil se je l. 1756 v Radovljici obrtniški družini
- šolal se je v Lj. na jezuitskem kolegiju
- delal v stiškem samostanu, po dveh letih izstopil
- na Dunaju študiral pravo
- l. 1780 izide meščanska komedija Miss Jenny Love in zbirka pesmi Blumen aus Krain
- vrne se v Lj. in Zois ga pridobi za pisanje v slovenščini
- arhivar pri škofu Herbersteinu
- zapisnikar na lj. kresiji
- šolski nadzornik za ljubljanske in gorenjske šole
- vodil igralsko meščansko skupino (l. 1789 uprizorjena Županova Micka, l. 1848 pa Matiček se ženi → začetek slovenskega posvetnega gledališča)
- umrl l. 1795 za srčno kapjo
- prvi slovenski dramatik

Enciklopedija

- skupinsko delo: Montesquieu, Rousseau, D`Alembert; urednik je Diderot
- prva metodična razvrstitev človeškega znanja
- izhajala je skoraj 30 let
- razdeljena na 28 zvezkov

Dramilo (Valentin Vodnik)

- budnica rojakov, nagovor k delu
- začne z nagovorom
- 3 kitice:
 - * 1. kitica: hvali deželo, kako je bogata; sinekdoha je zamenjava dela s celoto;
 - * 2. kitica: v ospredju so danosti človeka, sreča ti je dana
 - * 3. kitica: neke vrste nauk; pove, da se ne sme lenariti;
- metrična struktura: prva dva verza sta 3-stopična amfibraha - amfibraška enajsterca, zadnji štirje verzi pa imajo tridobni ritem;

Ta veseli dan ali Matiček se ženi (A. T. Linhart)

- uradni jezik je nemščina (1784)
- osnovna zgodba je povzeta po Beaumarchaisu - Figarova svatba

- predelava – adaptacija:

- * spremenil je imena

- * konflikt je prilagodil našim razmeram

- * pri Figaru ima mati neko vlogo, pri Matičku pa ne